

ГУМАНІТАРНИЙ ВІСНИК

ДЕРЖАВНОГО ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ
"ПЕРЕЯСЛАВ-ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ"

ПЕДАГОГІКА
ПСИХОЛОГІЯ
ФІЛОСОФІЯ

27/2012

ББК 74.58

Г 94

ГУМАНІТАРНИЙ ВІСНИК ДВНЗ «ПЕРЕЯСЛАВ-ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ»: ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ – ПЕРЕЯСЛАВ-ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ, 2012. – ВИП. 27. – 529 С.

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ ЗАСНОВАНО У 2000 РОЦІ.

ЗАСНОВНИК:

ПЕРЕЯСЛАВ-ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ.

СВІДОЦТВО ПРО ДЕРЖАВНУ РЕЄСТРАЦІЮ КВ №16427-4899Р ВІД 20. 01. 2010 РОКУ.

ЗБІРНИК ЗАТВЕРДЖЕНО ПОСТАНОВОЮ ПРЕЗИДІЇ ВАК УКРАЇНИ
З ПСИХОЛОГІЧНИХ ТА ФІЛОСОФСЬКИХ НАУК ВІД 14.04.2010 №1-05/3,
ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК ВІД 06.10.2010 №3-05/6.

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР

В.П. КОЦУР, ДОКТОР ІСТОРИЧНИХ НАУК, ПРОФЕСОР, ДІЙСНИЙ ЧЛЕН НАПН
УКРАЇНИ

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

ПЕДАГОГІКА: **ВАНУЛЕНКО М.С.**, ДОКТОР ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК, ПРОФЕСОР,
ДІЙСНИЙ ЧЛЕН НАПН УКРАЇНИ; **ВОЛКОВ Л.В.**, ДОКТОР ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК,
ПРОФЕСОР; **ДОБРОСКОК І.І.** ДОКТОР ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК, ПРОФЕСОР,
НІКІТЧИНА С.О., ДОКТОР ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК, ПРОФЕСОР; **ТОКМАНЬ Г.Л.**,
ДОКТОР ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК, ПРОФЕСОР; **ШАПРАН О.І.** ДОКТОР
ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК, ПРОФЕСОР.

ПСИХОЛОГІЯ: **БУЛАХ І.С.**, ДОКТОР ПСИХОЛОГІЧНИХ НАУК, ПРОФЕСОР;
КОРНІЯКА О.М., ДОКТОР ПСИХОЛОГІЧНИХ НАУК, ПРОФЕСОР;
КАЛМИКОВА Л.О., ДОКТОР ПСИХОЛОГІЧНИХ НАУК, ПРОФЕСОР;
КУЗЬМЕНКО В.У. ДОКТОР ПСИХОЛОГІЧНИХ НАУК, ПРОФЕСОР **МАНОХА І.П.**,
ДОКТОР ПСИХОЛОГІЧНИХ НАУК, ПРОФЕСОР; **ТАТЕНКО В.О.**, ДОКТОР
ПСИХОЛОГІЧНИХ НАУК, ПРОФЕСОР, ЧЛЕН-КОРЕСПОНДЕНТ НАПН УКРАЇНИ.

ФІЛОСОФІЯ: **АНДРУЩЕНКО В.П.**, ДОКТОР ФІЛОСОФСЬКИХ НАУК, ПРОФЕСОР,
ДІЙСНИЙ ЧЛЕН НАПН УКРАЇНИ, ЧЛЕН-КОРЕСПОНДЕНТ НАН УКРАЇНИ;
БАЗАЛУК О.О., ДОКТОР ФІЛОСОФСЬКИХ НАУК, ДОЦЕНТ; **КОЦУР Н.І.** ДОКТОР
ІСТОРИЧНИХ НАУК, ПРОФЕСОР, **РИК С.М.**, КАНДИДАТ ФІЛОСОФСЬКИХ НАУК,
ДОЦЕНТ (ЗАСТУПНИК ГОЛОВНОГО РЕДАКТОРА); **СТАДНИК М.М.**, ДОКТОР
ФІЛОСОФСЬКИХ НАУК, ПРОФЕСОР; **СТОГНІЙ І.П.**, ДОКТОР ФІЛОСОФСЬКИХ
НАУК, ПРОФЕСОР, **ЯРОШОВЕЦЬ В.І.**, ДОКТОР ФІЛОСОФСЬКИХ НАУК, ПРОФЕСОР;
КОЖУХОВСЬКА Л.П., КАНДИДАТ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК, ДОЦЕНТ, **ЗЛЕНКО А.М.**
КАНДИДАТ ІСТОРИЧНИХ НАУК (ВІДПОВІДАЛЬНИ СЕКРЕТАРІ).

РЕЦЕНЗЕНТИ: **МОТОРІНА В.Г.** ДОКТОР ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК, ПРОФЕСОР;
ПОБІРЧЕНКО Н.А. ДОКТОР ПСИХОЛОГІЧНИХ НАУК, ПРОФЕСОР; **КИСЕЛЬОВ М.М.**
ДОКТОР ФІЛОСОФСЬКИХ НАУК, ПРОФЕСОР.

РЕКОМЕНДОВАНО ВЧЕНОЮ РАДОЮ ПЕРЕЯСЛАВ-ХМЕЛЬНИЦЬКОГО ДЕРЖАВНОГО
ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ (ПРОТОКОЛ № 2 ВІД 21
ВЕРЕСНЯ 2012Р.)

ЗА ЗМІСТ, АВТОРСЬКУ ПОЗИЦІЮ ТА ДОСТОВІРНІСТЬ НАВЕДЕНИХ У СТАТТЯХ
ФАКТІВ, ЦИТУВАНЬ, ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ НЕСУТЬ АВТОРИ.

ISBN 978-617-7009-09-1

ПЕРЕЯСЛАВ-ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ ДПУ
ІМЕНІ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ, 2012.

- НМЦ СПО, 2000.— С.12.
10. Безопасность жизнедеятельности. Учебник для вузов / С.В. Белов, А.В. Ильин, А.Ф. Козьяков и др.; Под общ. ред. С.В. Белова. — М.: Высш. шк. НМЦ СПО, 1999.— С. 16.
  11. Ярошевська В.М., Ярошевський М.М., Москальов І.В. Безпека життєдіяльності: Навчальний посібник. — К.: НМЦ. 1997. — С. 12-13.
  12. Šimák L., Horáček J., Novák L., Németh L. Míka V. Terminologický slovník krízového řízení a zásady jeho používání. Schválené uznesením Vlády SR č. 523 zo dňa 06.07.2005. — ŽILINA 2005. — 44 s. ISBN 80-88829-75-5
  13. Заплатинский В.М. Полімовний тлумачний словник з безпеки Підручник. — К.: Центр української літератури, 2009. — 120 с. ISBN 978-911-01-0002-1 (гриф МОНУ від.12.06.2009 р. № 1/12-488)
  14. Пістун І.П. Безпека життєдіяльності: Навчальний посібник — Суми: Видавництво «Університетська книга», 2000. — С. 5.
  15. Ліпкан В.А. Безпекознавство: Навч. посібник. К.: Вид-во Європ. університету, 2003. — С. 16.
  16. Кармазинов Ф. В., Русак О. Н., Гребенников С. Ф., Осевков В. Н. Безопасность жизнедеятельности: Словарь-справочник / Под общей редакцией С. Ф. Гребенникова. — СПб.: Издательство «Лань», 2001. — 304 с. (На російській мові).
  17. Желібо Є.П. Заверуха Н.М., Зацарний В.В. Безпека життєдіяльності: Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти України I-IV рівнів акредитації / за редакцією Є.П. Желібо, В.М. Пічі. — Львів: Піча Ю.В., К.: «Каравела», Львів: «Новий Світ-2000», 2002, — С. 19.
  18. Лисиченко Г.В., Забулонов Ю.Л., Хміль Г.А. Природий, техногенний та економічний ризик-аналіз, оцінка, управління. — Київ: НВП Видавництво «Наукова думка» НАН України, 2008. — С. 17. ISBN 978-966-00-0798-7

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Заплатинський Василь Миронович – кандидат сільськогосподарських наук, доцент, докторант Національного авіаційного університету.

УДК 378-05+.85.,37.011.3-051 (1-22)+37.018.46:37.011.3-051(1-22)](477)
«1958/2000»

Ганна Іванівна

ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ВЧИТЕЛІВ СІЛЬСЬКОЇ ШКОЛИ В УКРАЇНІ (1958 – 2000 рр.)

У статті розглядається специфіка підготовки педагогічних кадрів та підвищення кваліфікації вчителів сільської школи в Україні у 1958 – 2000 рр.

Ключові слова: сільська школа, підготовка та перепідготовка кадрів, підвищення кваліфікації, етапи розвитку сільської школи.

В статье рассматривается специфика подготовки педагогических кадров и повышение квалификации учителей сельских школ в Украине у 1958 – 2000 гг.

Ключевые слова: сельская школа, подготовка и переподготовка кадров, повышение квалификации, этапы развития сельской школы.

In article observed specificity pedagogical staff training and qualification extension of country schools teachers in Ukraine 1958–2000.

Keywords: rural school, training and retraining, skills, stages of development of the rural school.

Постановка проблеми. Соціально-економічні трансформації в другій половині 20-го століття актуалізували проблему оновлення змісту й методів загальної середньої освіти учнів та структури школи. Сільська школа на різних етапах розвитку виконувала завдання держави щодо навчання та виховання зростаючої генерації. На тлі соціально-економічних чинників розвитку сучасної сільської школи, потребують наукового пошуку особливості підвищення кваліфікації вчителів на різних етапах її поступу в другій половині 20-го століття. Розроблення шляхів розвитку сучасної сільської школи потребує вивчення особливостей системи підвищення кваліфікації вчителів, з тим, щоб узагальнений позитивний досвід став надбанням педагогічної практики.

Аналіз наукових, архівних, нормативно-правових джерел уможливило виокремлення основних позитивних тенденцій та суперечностей, що характеризують окреслену проблему в контексті розвитку сільської школи в 1958-2000-му рр.

Мета написання статті: з'ясування тенденцій підвищення кваліфікації вчителів в історико-педагогічному контексті розвитку сільської школи в другій половині 20го століття для актуалізації позитивних чинників у сучасних умовах її розвитку, виявлення суперечностей з метою уникнення подолання негативних впливів щодо вивчення якості післядипломної професійної підготовки вчителів сучасних сільських шкіл.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження різних аспектів підвищення кваліфікації вчителів у вітчизняному освітньому просторі здійснювалося такими науковцями: О. Маричуком (проблема та перспективи розвитку психолого-педагогічної науки в системі післядипломної педагогічної освіти); С. Крисюком, М. Красовицьким, І. Жерносеком, Р. Сігудзьким (концептуальні засади та шляхи розвитку післядипломної педагогічної освіти).

Зростання вимог суспільства до школи, корегування цілей освіти до потреб НТП зумовлювали постійний пошук шляхів оновлення змісту, форм і методів підвищення кваліфікації керівних і педагогічних кадрів. Відповідно до Закону про зміцнення школи з життям і про дальший розвиток системи народної освіти в Українській РСР (Київ, Рад. школа, 1959 – 26 с) зазнали зміст, форми підвищення кваліфікації керівних і педагогічних кадрів; вони були зумовлені соціальним зумовленням держави стосовно сільської школи та середньої освіти загалом. Оновлення змісту загальної освіти, типів і структур загальноосвітніх шкіл у загальному контексті соціально-економічного розвитку села були визначальними щодо динаміки сільської школи. Суспільні пріоритети щодо сільської школи на різних етапах її розвитку в другій половині 20-го століття визначали й основні напрями вдосконалення підвищення кваліфікації вчителів. Однак проблема підготовки та перепідготовки вчителів сільських шкіл (1958 – 2000-й рр.) в історико-педагогічному контексті не має належного висвітлення в наукових доробках сучасних науковців.

Основний виклад матеріалу. На етапі відродження гуманістичної педагогіки та сільськогосподарської спрямованості сільської школи в Україні (1958–1964 рр.) підвищення кваліфікації вчителів сільських шкіл набуло масового характеру: мало місце поєднання державних форм організації підвищення кваліфікації з громадськими; підвищення загальнокультурного рівня поєднувалося з психолого-педагогічною підготовкою та новаторством; навчальні плани та програми курсової перепідготовки диференціювали з урахуванням особливостей розвитку сільської школи (орієнтація на трудове та виробниче навчання сільськогосподарського спрямування).

За положенням (від 2.01.61 р.) Центральний інститут підвищення кваліфікації керівників народної освіти УРСР забезпечував перепідготовку завідувачів та заступників завідувачів обласно, інспекторів, директорів, завідувачів кабінетами та методистів обласних інститутів удосконалення вчителів, директорів середніх загальноосвітніх політехнічних шкіл з виробничим навчанням, директорів (заступників) шкіл-інтернатів [2, арк. 24].

Оновлення змісту загальної середньої освіти та структури загальноосвітньої школи актуалізували проблему підготовки й перепідготовки вчителів виробничого навчання. В педагогічних, сільськогосподарських технікумах (Уманському та Полтавському) відкривалися інженерно-педагогічні факультети [1, арк. 176].

На державному рівні формувався соціально-значущий статус учителя. Державна підтримка щодо підготовки кадрів з середньою спеціальною та вищою освітою відповідала потребам сільської школи. Відповідно до Закону про зміцнення школи з життям і про дальший розвиток системи народної освіти в Українській РСР та Постанови Ради Міністрів СРСР від 2 червня 1959 року № 720 «Про пільги для студентів вечірніх та заочних шкіл та учнів вечірніх та заочних

середніх спеціальних закладів» з 1959/1960 навчального року для студентів вечірніх та заочних вищих навчальних закладів, для учнів вечірніх та заочних середніх спеціальних навчальних закладів, які успішно навчалися, було введено додаткові відпустки зі збереженням заробітної плати [16, арк. 43].

На етапі пріоритету трудового виховання учнівської молоді, стирання відмінностей між містом і селом (1965 – 1972-й рр.) переглянуто вимоги щодо професійної підготовки вчителів відповідно до суспільних завдань впровадження нових організаційних форм залучення учнів до продуктивної праці. Школа потребувала спеціалістів із вищою освітою. На практиці цей показник у сільській школі був майже на 15% нижчий, ніж у міській [7, с.130 – 131]. Сільська школа відчувала гостру потребу в спеціалістах широкого профілю, які могли викладати технічну, сільськогосподарську та обслуговуючу працю. Відповідно до запитів сільської школи вдосконалювалась курсова перепідготовка вчителів праці, а також спеціалістів сільськогосподарства – керівників виробничих бригад, трудових учнівських об'єднань.

Упровадження в освітній процес технічних засобів навчання, вплинуло на зміст післядипломної підготовки вчителів сільських шкіл. В різних областях України організовували семінари-практикуми з питань вивчення вчителями дидактики та методики використання технічних засобів навчання в школах.

Підвищення кваліфікації та перепідготовку вчителів здійснювали обласні інститути вдосконалення вчителів, педагогічні інститути та педагогічні училища. Поряд із традиційними поширювалися нові форми методичної роботи: школи передового педагогічного досвіду, опорні школи, університети педагогічних і наукових знань.

Важливе місце в підвищенні кваліфікації відводилось перепідготовці вчителів на довготривалих курсах. Курсову перепідготовку здійснювали за навчальними планами та програмами Міністерства освіти УРСР диференційовано, урахувавши рівень підготовки і досвіду роботи вчителів. В навчальному плані обов'язковими були лекції з педагогіки, психології і методики викладання предметів. Значну увагу приділяли пропаганді передового педагогічного досвіду. До роботи на курсах підвищення кваліфікації залучали викладачів університетів, педагогічних інститутів, а також досвідчених учителів. У районних центрах відкривали районні методичні кабінети, що проводили значну роботу з удосконалення організації та змісту методичної роботи в сільських школах. Виокремлювали осібні групи вчителів сільських початкових малокомплектних шкіл. З учителями-предметниками, директорами шкіл, керівниками методичних об'єднань проводили семінари, розглядали шляхи оновлення методичної роботи та форми і методи навчально-виховної роботи. Особливо опікувалися підвищенням кваліфікації та перекваліфікації вчителів трудового і виробничого навчання.

Поширеною формою підвищення професійної кваліфікації вчителів були республіканські, обласні, районні педагогічні читання та науково-практичні конференції. Як засвідчила практика вони виявилися найбільш вдалим заходом для узагальнення передового педагогічного досвіду. До підвищення кваліфікації вчителів долучали громадські організації. Педагогічне товариство (1970 р.) організовувало та проводило науково-практичні конференції, теоретичні дискусії, брало участь у підготовці підручників, навчально-методичних посібників та технічних засобів навчання для сільських шкіл, організовувало виступи, лекції на курсах підвищення кваліфікації вчителів.

Міністерство освіти УРСР та інститути педагогіки і психології на допомогу працівникам освіти щорічно видавали методичні розробки. Затребуваною серед учителів була серія педагогічних книг і брошур «Педагогічний пошук: досвід, проблеми, знахідки», що презентували педагогів-новаторів, досягнення педагогічної теорії та практики, методології та методів навчання. Проте це видання не приділяло належної уваги актуальним проблемам розвитку сільської школи. Сільську школу було представлено лише в контексті практичної підготовки учнів до праці в сільському господарстві, роботи учнівських виробничих бригад. Методичну роботу з учителями проводили відповідно до положень 1964 та 1971 рр. [11, с. 6 – 9; 10, с.38 – 41;12; 13].

На етапі уніфікації загальної середньої освіти (1972 – 1983-й рр.) підвищення кваліфікації вчителів сільських шкіл здійснювалось в основному на базі обласних інститутів удосконалення учителів. Значні організаційно-методичні напрацювання в цьому аспекті мали обласні інститути удосконалення вчителів у різних областях України: Харківській, Запорізькій, Хмельницькій, Черкаській, Донецькій, Київській, Луганській тощо [8, с.49 – 58]. Для вчителів сільських шкіл організовували заочні семінари. До аналізу виконаних завдань долучали працівників кафедр педагогіки педагогічних інститутів. Важливою формою підвищення кваліфікації вчителів

сільських шкіл була самоосвіта, що визначала три напрямки підвищення педагогічної кваліфікації. Перший стосувався вдосконалення загального теоретичного рівня, визначеного науково-технічним прогресом; другий – удосконалення фахової підготовки, самостійного опрацювання актуальних тем з дидактики і методик навчання розділів і тем нових програм; третій – поглиблення знань із педагогіки та психології, вдосконалення педагогічної майстерності.

У 1976 році було встановлено періодичність підвищення кваліфікації вчителів – один раз на п'ять років. Зросла роль методичних кабінетів в організації науково-методичної допомоги та курсової перепідготовки.

На цьому етапі певні проблеми підвищення кваліфікації залишились невирішеними. Через нерозробленість науково-методичного забезпечення та формалізм, «процентоманію» щодо виконання планів самоосвіта часто не розв'язувала сутнісних завдань. Непослідовність суспільних вимог до розвитку сільської школи (підтягування сільської школи до міської) була гальмівним чинником розвитку змісту, форм підвищення кваліфікації педагогічних кадрів і керівників сільських шкіл.

На етапі розвитку демократичних тенденцій та відновлення зв'язків сільської школи з соціокультурним середовищем, сільськогосподарським виробництвом (1984 – 1990 рр.) очевидні трансформаційні процеси щодо перепідготовки кадрів і для сільської школи. Система післядипломної освіти в Україні, що склалась у 1980-і рр., охоплювала курсовою перепідготовкою та іншими формами підвищення кваліфікації керівних і педагогічних працівників. Івано-Франківський, Хмельницький інститути вдосконалення вчителів проводили півторамісячні курси для сільських учителів, які викладали два предмети, тритижневі – для майстрів виробничого навчання. Чернівецький та Закарпатський обласні інститути вдосконалення вчителів організовували семінари для керівників районних творчих груп з упровадження передового педагогічного досвіду [8, с.156-170].

Центральний інститут удосконалення вчителів розробив систему безперервного підвищення кваліфікації вчителів початкових класів. Навчальні плани містили три варіанти: «а) для тих, хто має вищу педагогічну освіту; б) для вчителів із середньою педагогічною освітою; в) для вчителів малокомплектних шкіл» [7, с.106].

У ці роки спостерігалось послаблення централізації та регламентування «зверху» щодо підвищення кваліфікації педагогічних кадрів. Центральний та обласні інститути вдосконалення вчителів упроваджували в освітній процес ділові та рольові ігри, науково-практичні конференції, факультативи, спецкурси, диспути з актуальних проблем навчання та виховання молоді. Навчальні плани склалися відповідно до запитів та інтересів слухачів; до уваги бралися стаж роботи та рівень їхньої підготовки, збагачувалися темами з формування наукового світогляду у процесі вивчення основ наук. Курсова підготовка та перепідготовка здійснювалася на основі концепції безперервного підвищення кваліфікації педагогічних кадрів, системного аналізу рівня здатності та готовності до професійної діяльності, структури професійної діяльності слухачів кожної категорії. Відбувався перехід від інформаційного до проблемно-методологічного підходу у процесі підвищення кваліфікації. Виклад теоретичного матеріалу супроводжувався демонструванням педагогічних ситуацій, диспутами, полемікою з актуальних проблем навчання та виховання.

На етапі розвитку демократичних тенденцій та відновлення зв'язків сільської школи з соціокультурним середовищем, сільськогосподарським виробництвом (1985-1991 рр.) простежується оновлення змісту підвищення кваліфікації та перепідготовки вчителів сільської школи.

Реалізація ідей шкільної реформи, конкретизація шляхів її здійснення зумовили також нові підходи до організації підвищення кваліфікації педагогічних кадрів. Методичну роботу було спрямовано на оволодіння кожним учителем новим змістом навчальних програм. Пріоритетне місце належало профорієнтації, політехнічному спрямуванню змісту освіти, удосконаленню трудового навчання та продуктивної праці. У змісті курсової підготовки значну увагу приділяли вчителям сільських шкіл, насамперед, малокомплектних. Підвищення кваліфікації вчителів, які викладали два та більше предметів, здійснювали з кожного предмета. Розпочато комп'ютерний всеобуч учителів, вивчення особливостей впровадження у навчальний процес електронно-обчислювальної техніки. Розвиток демократичних процесів у державі вплинув на оновлення структури міжкурсової методичної роботи. Перевагу віддавали діяльності шкільних методичних об'єднань, районних опорних шкіл, роботі у творчих групах, на районних семінарах і науково-практичних конференціях. Районні методичні кабінети працювали за планами, скоординованими

з товариством «Знання» та Педагогічним товариством. Попри позитивні тенденції, у змісті були домінування ідейно-політичних тем на ряду з актуальними проблемами методичної роботи, що знижувало її якість, часто зводило до штампів та формалізму. Значне місце у підготовці молодих спеціалістів відводили вищим педагогічним навчальним закладам. Стажування цієї категорії педагогів передбачало науково-методичний супровід, що здійснювався викладачами психолого-педагогічних кафедр.

Для даного етапу характерні такі особливості перебігу процесу підвищення кваліфікації вчителів сільських шкіл: випереджувальний характер партійно-державного замовлення на розвиток освіти та сільської школи; цілісність і безперервність, взаємозв'язок усіх рівнів підвищення кваліфікації та підготовки кадрів; демократизація змісту та форм післядипломної освіти педагогічних кадрів. Однак віддаленість багатьох сіл від науково-методичних центрів, обмеженість доступу до бібліотек звужували можливості вчителів сільських шкіл в отриманні необхідної науково-методичної інформації, консультацій у спеціалістів (психологів, методистів тощо). Тому найчастіше сільський учитель розраховував на власні сили та сили колективу, в якому працював.

Розвиток нових тенденцій у підготовці педагогічних кадрів і підвищення кваліфікації пов'язаний із розбудовою системи освіти в Українській державі на інноваційно-варіативних засадах. Після 1991 року простежується тенденція вироблення концептуальних та методологічних засад системи підвищення кваліфікації (післядипломної освіти) в контексті розбудови системи освіти загальнодержавного взірця [10, с.6-40]. Українськими науковцями обґрунтовано системний підхід до підвищення кваліфікації педагогічних кадрів, принцип безперервності, рівні підвищення кваліфікації (республіканський, регіональний, обласний, районний, шкільний, самоосвіта). Тенденції до вдосконалення змісту післядипломної освіти: введення до навчальних планів регіонального компонента змісту освіти, вивчення історії та культури України, української мови та літератури, українознавства – стали ознакою часу [15, с.7]. Значну увагу приділяли забезпеченню можливості набуття комп'ютерної грамотності вчителями. У структурі змісту післядипломної освіти чільне місце відводилось змістовим лініям з розвитку духовної культури, формування національної свідомості, культури міжнаціональних та міжрелігійних відносин. Зросла роль психолого-педагогічної науки в підготовці кадрів та підвищенні їх кваліфікації, дослідження процесу створення сприятливих соціально-психологічних обставин для людського розвитку за умов зміцнення суверенітету, розвитку демократії всіх аспектів суспільного життя, ринкової економіки.

Характерною для цього етапу підготовки кадрів була низка певних суперечностей: між національними, загальноцивілізаційними і суспільними пріоритетами та існуючою традицією підготовки кадрів (орієнтацією педагогів на старі цінності); між динамікою гуманітарних і гуманістичних підходів та консерватизмом організації курсів; між суспільною потребою в розбудові якісно нової системи післядипломної освіти і підготовки кадрів та невідповідністю її фінансового забезпечення.

Проблема розбудови системи післядипломної освіти вчителів була предметом наукових пошуків на Всеукраїнських та міжнародних конференціях. Провідні українські вчені розвивали ідеї гуманістичної педагогіки в галузі післядипломної педагогічної освіти, особистісно-зорієнтованої підготовки вчителя [6, 3-8].

Пріоритетним завданням даного етапу було розроблення технологічного рівня навчального процесу, теоретичних і методологічних засад педагогічної освіти. Тенденції варіативності змісту сприяли створенню для сільських шкіл можливостей вибору соціокультурної складової змісту освіти, створення навчальних закладів на варіативних засадах, що відповідали б потребам особистості, соціокультурного середовища села, району, області.

Перенесення головних наголосів методичної підготовки сільських учителів на обласний рівень (керівники шкіл, учителі-предметники, учителі малочисельних шкіл, які викладають два та більше предметів), районний рівень та рівень сільської школи дещо наблизило її до потреб сільського вчителя. Однак учитель-директор сільської школи потребував кращого матеріального забезпечення, доступу до сучасних засобів інформації, освітніх технологій.

Висновок. Аналіз підготовки та перепідготовки вчителів сільських шкіл в історико-педагогічному вимірі 1958-2000-й рр. дає підстави для виокремлення пріоритетів, що впливають з державного замовлення щодо підготовки кадрів. Виявлені позитивні тенденції, аналіз суперечностей, можуть слугувати для осмислення сучасних підходів до оновлення змісту і форм

та організації післядипломної педагогічної освіти вчителів сільських шкіл. Насамперед залишаються поза увагою науковців запити та проблеми сучасного вчителя сільської школи. Їх визначення та розроблення перспективних шляхів удосконалення післядипломної освіти на інноваційних засадах може слугувати позитивним чинником поступу сільської школи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Доповідні записки Міністерства освіти УРСР Голові Верховної Ради УРСР Т.Коротченку Д.С. Звіт про здійснення Закону про зміцнення школи з життям і про дальший розвиток системи народної освіти в УРСР Ф.166 оп.15, спр.3045, арк. 176.
2. Доповідні записки Міністерства освіти УРСР до Ради Міністрів УРСР та ЦК КПУ з питань народної освіти / Ф. 166 оп.15 спр.3045, арк. 24.
3. Доповідні записки та інформація Міністерства освіти УРСР до Ради Міністрів УРСР та ЦК Компартії України з питань народної освіти (12.X.73 р.) «На виконання постанови ЦК Компартії України і Ради Міністрів УРСР «Про заходи по поліпшенню умов роботи сільської загальноосвітньої школи в УРСР Ф. 166, оп.15, спр.8574, арк. 30.
4. Доповідні записки та інформація Ради Міністрів УРСР / Центральний державний архів вищих органів влади та управління України // Ф. 166. – оп. 15, спр. 3499, арк. 16.
5. Доповідні записки та інформація Ради Міністрів УРСР / Центральний державний архів вищих органів влади та управління України // Ф.166, оп.15, спр.8853, арк.43 - 44.
6. Киричук О. В. Проблеми та перспективи розвитку психолого-педагогічної науки в Україні // Післядипломна освіта педагогічних кадрів: проблеми розвитку: Матеріали звітної наукової конференції, Київ, 31 жовтня – 1 листопада 1996 р. – К., 1996. – С. 3–8.
7. Концепція гуманізму в становленні та розвитку професійної освіти: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, Одеса, 1–2 жовтня 1997 р. – Одеса, 1998. – 211 с.
8. Крисюк С. В. Розвиток післядипломної освіти педагогічних кадрів в Україні (1944–1995 рр.). / С.В. Крисюк – Л. – 1997. – 206 с.
9. Оглядова інформація про роботу інститутів удосконалення вчителів по підвищенню кваліфікації педагогічних кадрів. – К., 1982. – 40 с.
10. Повышение квалификации педагогических кадров / Под ред. И. Ф. Жерносека, М. Ю. Красовицкого, С. В. Крисюка. – К., 1992. – С. 6–40.
11. Положення про методичну роботу з педагогічними кадрами загальноосвітніх шкіл Української РСР // Збірник наказів та інструкцій Міністерства освіти УРСР. – 1971. – № 4. – С. 6–9.
12. Положення про методичну роботу з учителями // Збірник наказів та інструкцій Міністерства освіти УРСР. – 1964 – № 6. – С. 6–9.
13. Примірні програми самоосвіти вчителів / Збірник наказів та інструкцій Міністерства освіти УРСР. – 1968. – № 23. – С. 10.
14. Річні звіти облвно «Про підготовку та підвищення кваліфікації працівників освіти за 1964 навчальний рік» Ф.166 оп.15 спр.4156, арк. 1-2
15. Скульський Р.П. Удосконалення змісту освіти в установах підвищення кваліфікації вчителів / Скульський Р.П. // Актуальні проблеми безперервного підвищення кваліфікації педагогічних кадрів України в умовах становлення національної школи: Тези звітної наукової конференції інституту. – К., 1992. – С. 7.
16. Постановление Совета Министерства СССР «О мероприятиях, связанных с использованием Закона об укреплении связи с жизнью и о дальнейшем развитии системы народного образования в СССР / О льготах для студентов вечерних и заочных вузов и учащихся вечерних и заочных средних специальных учебных заведениях». – Ф. 166, оп.15, спр. 2423, арк.. 43

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Іванюк Ганна Іванівна – кандидат педагогічних наук кафедри педагогіки Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ,
МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ

Державний вищий навчальний заклад

«Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»

Шановні колеги!

Запрошуємо Вас до співпраці в щорічному науково-теоретичному збірнику «Гуманітарний вісник» (zareєстрованому постановою Президії ВАК України з психологічних та філософських наук від 14.04.2010 №1-05/3, педагогічних наук від 06.10.10 №3-05/6). Збірник уміщує матеріали за такими напрямками: педагогіка, психологія, філософія.

Вимоги до оформлення статей додаємо.

Стаття має бути написана для «Гуманітарного вісника» (ніде раніше не опублікована), відповідати вимогам ВАК до наукових праць і обов'язково включати такі елементи:

а) **постановка проблеми** в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями (5-10 рядків);

б) **аналіз останніх досліджень і публікацій**, у яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які посилається автор, виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується дана стаття (1/3 сторінки);

в) **формулювання цілей статті** (постановка завдання) (5-10 рядків);

г) **виклад основного матеріалу** дослідження з повним обґрунтування отриманих наукових результатів (5-6 сторінок машинописного тексту);

д) **висновки** і перспективи подальших розвідок у даному напрямі.

У разі невиконання або часткового виконання цієї вимоги матеріали розглядатися **не будуть!**

Статті аспірантів, здобувачів подаються **разом із рецензією наукового керівника.**

Вимоги до оформлення авторського оригіналу

Поля: нижнє, верхнє – 2 см, правє – 1,5 см, лівє – 3 см. **Редактор:** MS Word. **Гарнітура:** Times New Roman, кегель (розмір) 14.

У верхньому лівому куті вказується шифр УДК, у правому куті нижче (через 1 рядок) – ім'я, прізвище (а) автора (ів). Через один рядок подається назва статті друкованими (великими) літерами по центру.

Через 1 рядок після назви статті курсивом подаються анотація (5-6 рядків) і ключові слова (5-8):

а) українською мовою;

б) через 1 рядок – російською мовою;

в) через 1 рядок – англійською мовою.

Основний текст статті подається нижче, через 2 рядки. Цитування й посилання внутрішньотекстове з використанням квадратних дужок, де вказується номер у бібліографічному списку і після коми – сторінка, на зразок [1, с. 82]. При оформленні тексту використовувати таку форму лапок та апострофа: «...», '.

Через 1 рядок після основного тексту статті в **алфавітному порядку** подається бібліографічний апарат за зразком:

ЛІТЕРАТУРА

Список літератури оформляється за вимогами «**Бюлетеня вищої атестаційної комісії України**» №5, 2009 р.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Іваненко Іван Іванович – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». Якщо авторів два і більше, то відомості про другого й інших подаються з нового рядка.

Обсяг статті – 8-10 сторінок. Орієнтовна вартість однієї сторінки статті – **20 гривень.**

Статті подаються в повністю підготовленому до публікації вигляді в одному примірнику. **Окремо** додається дискета або диск з текстом надрукованим в системі Microsoft Word 7.0 або сумісній з нею та копія квитанції про оплату, які надсилаються за адресою: м. Переяслав-Хмельницький, вул. Сухомлинського 30, навчально-науковий відділ, «Гуманітарний вісник», 08401.

На окремому аркуші в одному примірнику подаються дані про автора: прізвище, ім'я та по батькові, науковий ступінь і вчене звання, посада, місце роботи, повна поштова адреса, службовий та домашній телефони.

Рукописи підлягають додатковому редакційному рецензуванню. Прорецензована стаття **може** бути повернута авторові на доопрацювання. Відхилений оригінал авторові не повертається. Телефон для довідок: (04567) 5-46-44.

e-mail: gumanitarvisn_phdpu@mail.ru